

The 7th European Music Therapy Congress

“Dialogues in Music Therapy”

15-19 augustus, 2007

Veldhoven

The European Music Therapy Committee

De aankomst

Toen kollega Wijntje van den Ende en ik – ik mocht met haar mee met de auto - het terrein opreden van het kongrescentrum zagen we een koninklijke ontvangsthuis met een royaleabri ervoor, waar een autobus droog kan uitladen. Heel handig, want we hadden flink wat bagage.

De gebouwen ademen de sfeer van een jaren 50-klooster en dat zijn ze vast geweest.

Je vindt er de volgens mij langste gang van west Europa. Daar liepen die paters natuurlijk ‘savonds hun rozenkransen te bidden.

Gangen met het zekere vooruitzicht van ontmoetingen en verbetering van de loopconditie.

Niet eerder heb ik op een kongres zozeer de meegeleverde plattegrond nodig gehad overigens, je zou er best kunnen verdwalen.

De organisatie had alles tot in de puntjes geregeld.

Als het een klooster was, dan zou er wel eens een seminarie aan verbonden geweest kunnen zijn: er zijn veel klasachtige lokalen.

De grote zaal, waar ‘sochtends de keynote-lezingen waren, is vast een kapel geweest: het buitenlicht wordt er gekleurd door hoge, ranke, ietwat donker gebrandschilderde ramen.

Een overblijfsel van deze kerkelijke staat vind je verborgen op het toneel: een heus kerkorgel.

Niet eenvoudig zo’n groot ding weg te stoppen, maar daar is het gelukt, achter hoge gordijnen.

Het uitladen van Wijntje’s auto kon vorsteljk gebeuren, zolang we het maar zelf deden.

Dat ging goed met een laadkar. Wijntje zou een workshop geven, met Marijke Rutten Saris en daar had ze nogal wat zaken voor bij zich.

Mijn fretloze dwarsbas en akoestische gitaar zaten ook bij de vracht.

We waren beiden met een aantal kollega's uit het land uitgenodigd – een hele eer - om na enkele keynote-lezingen muzikaal commentaar op de sprekers te geven en er zou veel gelegenheid zijn met kollega's te musiceren, was ons verzekerd.

Ruim 400 van die kollega's waren er.

De wereld had zich niet laten afschrikken door het predikaat 'European'.

Er waren Australiërs, Noord-Amerikanen, Nieuw- Zeelanders, Russen, Israëliërs en inderdaad veel Europeanen, waaronder een flinke delegatie Finnen.

Merkwaardig genoeg ontbrak het franse kamp, voor mij totaal onbegrijpelijk.

Er bestaat immers een zeer actieve en ver ontwikkelde sectie muziektherapie daar, die voor waardevolle bijdragen had kunnen zorgen. Zou het aan het engels hebben gelegen, de voertaal?

De openingsavond

Het kongres opende officieel op de dag van aankomst, woensdag om 20.00 uur, na de avondmaaltijd en de incheckrituelen 'smiddags.

Gea van Sraaten (congress Committee / Nederlandse Vereniging voor Muziektherapie), Annemiek Vink (Chair of the Congress Committee / Stichting Muziektherapie), Jos de Backer (President of the European Music Therapy Congress) en Keynotespeaker Henk Smeijsters met een korte lezing over het congressthema: "Dialogues in Music Therapy" maakten er een veelbelovende, opgewekte opening van.

Deze keer werd de EMTC-award uitgereikt aan professor doctor David Aldridge, de man achter www.musictherapyworld.de, waar je terecht kunt voor vakliteratuur.

De reputatie van onderzoeker en schrijver David Aldridge (Universiteit van Witten-Herdecke, Duitsland, voorheen hoofd faculteit muziektherapie) is alom bekend in de muziektherapiewereld. (Kijk maar eens op www.jkp.com .)

Daar vind je overigens ook de "dissertations database", door docente Annemiek Vink van het conservatorium Enschede opgezet.

Vervolgens, na het overzicht door Henk Smeijsters van de ontwikkelingen in de theorie en het onderzoek op muziektherapiegebied in Nederland, was het moment daar, dat enkele muziektherapeuten uit de pool, die uitgenodigd waren om op de keynote-speakers muzikaal commentaar te geven, tot actie mochten overgaan.

Kathinka Poissmans, Kirsten van Os, Laurien Hakvoort, Wijntje van der Ende, Hans van der Born, Han Kurstjens, Clare MacFarlane en ik zaten erin.

Er was door de organisatie bedacht, dat er voor Henk Smeijsters een blues-schema gehanteerd zou worden, gezien zijn recente publikatie over de blues.

Henk deed zelf de piano. Het lukte. Met name door de altsax van Han Kurstjens kreeg het geheel het karakter van een echte jazz-blues, waar de zaal flink bij zat te swingen. Ik speelde mijn bas.

Zoals op psychiaterkongressen de medicijnenindustrie stevig aanwezig is, zo is dat voor de muziektherapie steeds de muziekinstrumentenindustrie.

Op deze opening was daar een belangrijke plek voor ingeruimd.

Eric Spielman (hoe vaak hebben mensen een naam, die mooi op hun roeping aansluit! Is daar wel eens onderzoek naar gedaan?), horend bij "Mens&Muziek", had ik 'smiddags al uitgebreid in de weer gezien op het podium met misschien wel 100 Choroï-instrumenten.

Die vallen op door hun vlekkeloze afwerking, degelijk fabrikaat, eenvoud in vormgeving en speeltechniek.

Het zijn vooral slag- en snaarinstrumenten. Die moesten allemaal gestemd, een tijdrovende klus.

Op deze openingsavond werd door hem steeds een nieuwe deelnemer vanuit de zaal op het podium uitgenodigd.

Die kreeg vervolgens een instrument naar keuze en een melodie- of slagpatroon aangeleerd plus een plek op het podium bij een groep gelijkgestemden. Zo ontstond er een enorm orkest, bestaande uit muzikale stammen, die door dirigent Speelman met strakke hand naar de totale samenklank werden geleid, totdat er een breed muziekmozaïek te horen was.

De leider bracht met weidse gebaren en gelaatsuitdrukkingen dynamiek in het geheel.

Geleidelijk zag ik orkestleden beter opletten. Daardoor ontstond er binnen de kortste keren, en door de bevoegenheid van de dirigent, een illusie van saamhorigheid op het podium waarmee de eenvoudige bespeeltechniek van het instrumentarium werd aangetoond en het belang van absolute onderwerping aan een Speelman voor de groep.

De helft van de zaal bleef lange tijd aanvankelijk geboeid het tafereel volgen, maar om me heen hoorde ik na verloop van tijd: “Nou, waar blijft de ‘dialogue in music’ toch?”

Geleidelijk liet de zaal het podium alleen: het had aan zichzelf genoeg gekregen.

Organisatoren Annemiek Vink en Gea van Straaten

De eerste kongresdag, donderdag 16 augustus

Onder voorzitterschap van Jos de Backer beten op de eerste complete kongresdag, de volgende morgen om 9 uur, Niek van Nieuwenhuizen en Gaby Wijzenbeek het spits af.

“Clashing Cultures”, was als tv-dokumentaire vast beter tot zn recht gekomen.

Niek en Gaby vertelden met notebok en groot scherm waarop text en beeld, hoe het een muziektherapie programma, opgezet voor de oprichting van een muziektherapieopleiding in de Gaza-strook, de Westbank en Jordanië, tot dan toe was vergaan.

Eigenlijk hielden ze een pleidooi voor dialoog tussen de betrokken partijen en het belang van reeds bestaande structuren en versloegen ze van de mogelijkheden, valkuilen en beperkingen.

Enig succes viel wel te melden: de opleiding lijkt een begin te kennen, ondanks aanvankelijk moeizaam overleg.

Ze hadden hun moeite zonder bezoldiging moeten doen, daarmee aantonend, wat bevoegenheid en geloof in de goede zaak kan bereiken.

Dat het geen vrolijk verhaal was in mijn ogen had te maken met de plaats van hun bemoeienissen en de schijn van desinteresse tot tegenwerking die hun partners uit het Midden-Oosten opwekten, niet helemaal terecht, gezien het succes tegen de verwachtingen in.

Wie de dialoog gaande houdt bereikt wat?

Niek van Nieuwenhuizen is opgeleid tot musicus (aan het Amsterdams Conservatorium), als sociaal pedagoog / andragoog en muziektherapeut, geregistreerd in het Register van Muziektherapeuten. Hij was hoofd van de afdeling Muziektherapie te Rosenburg (Parnassia), centrum voor Psychiatrie in Den Haag

en vice-voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Creatieve Therapie. Tevens was hij hoofd van de afdeling Muziektherapie aan het Enschedees Conservatorium.

Gaby Wijzenbeek genoot de opleiding musicus in Nederland (Conservatorium Hilversum), sociale pedagogie / andragogie, supervisor en muziektherapeute. Ze leidde de afdeling Creatieve Therapie in de psychiatrische kliniek 'Bloemendaal' (De Jutters), werkte met volwassenen en adolescenten, in een privé-praktijk en als supervisor.

Sinds 2003 nemen beide muziektherapeuten deel aan verschillende projecten in Gaza, de Westbank en Jordanië. Ze werkten samen met muziektherapeuten in Europa, Zuid-Afrika, de VS en Israël.,

De tweede keynote op deze openingsochtend kwam van Jaako Erkkilä uit Finland: "Thoughts about Music Therapy: improvisation from an epistemological and paradigmatic point of view"

Het is dat er korte samenvattigen in het programmaboek staan, anders had ik hier niets zinnigs over kunnen rapporteren: ik verstond het volslagen unieke engels van deze overigens sympathiek aandoende Fin nauwelijks. Sterker nog, het wekte mijn ergernis en de vraag, of een volgend kongres niet een drempel moet leggen op het punt verstaanbaarheid.

In zijn lezing moet hij het gehad hebben over improvisatie in de klinische setting vanuit theoretisch en proefondervindelijk gezichtspunt, waarbij hij speciale aandacht had voor de uitdaging die in de analyse van improvisaties ligt en tenslotte voor de mogelijkheden van een cognitieve benadering – toegespitst op onderzoek naar improvisatie. Dat staat tenminste te lezen in de samenvatting uit het Kongresboek.

Ik herinner me nog een aantal projecties op het scherm van zijn verfijnde statistische gegevens waarmee hij de analyse mogelijk maakt.

Prof. dr. Jaakko Erkkilä doceert muziektherapie aan de Universiteit van Jyväskylä (Ujy). Hij is gekwalificeerd psychotherapeut en kreeg zijn opleiding tot muziektherapeut aan de Sibelius Akademie (Helsinki, Finland) en Ujy. Hij verwierf zijn doctoraat in muziektherapie in 1997 van Ujy.

Na de koffiepauze was ik aan de beurt, op hetzelfde tijdstip als 4 kollega- 'konkurrenten', met mijn workshop:

"Dialogue through singing in music therapy sessions".

Die was bedacht op het volgende:

< **Wat zeggen we als we woorden zingen?**

"Een instrumentale improvisatie kan tot communicatie leiden op pre-verbaal nivo, vokale improvisatie kan daar een verbaal element aan toevoegen en zo tot waarachtige, betekenisvolle maar toch veilige dialoog in muziek leiden, zolang tenminste aan één voorwaarde wordt voldaan: dat we elkaar toestaan onszelf te herhalen.

Waar dit in het dagelijks leven meestal beschouwd wordt als slecht voor je reputatie, in de muziek staat herhaling bekend als volkomen normaal, maakt deel uit van de esthetische beleving en worden de uitvoerenden er ook nog bij gewaardeerd. Muziekstukken zonder enige herhaling erin, wie kan ze noemen?

Johann S. Bach moet dit gevoeld hebben toen hij het Kyrie Elyson in zijn overweldigende Mis in B-mineur schreef. Dat telt ongeveer 10 minuten waarin meeslepend op slechts twee woorden wordt gezongen.

De workshop zal van deze unieke muzikale hoedanigheid gebruik maken."

De methode

Als je voor deelname kiest zul je worden uitgenodigd je gedachten te zingen, die je normaal misschien uitgesproken zou hebben. Dat doe je in je moedertaal, of in het engels.

We zullen enige tijd besteden aan reflectie, maar zang zelf is de hoofdmoot.

Het voordeel

Ik heb ervaren, dat deze methode bijzonder sterk kan werken bij het uitdagen van patiënten om te onthullen, waar hun kracht op dat moment in hun leven naar toe gaat, hetgeen kan zijn naar hoop, vreugde, geluksverlangen, maar ook naar woede, razernij zelfs, jaloezie bijvoorbeeld.

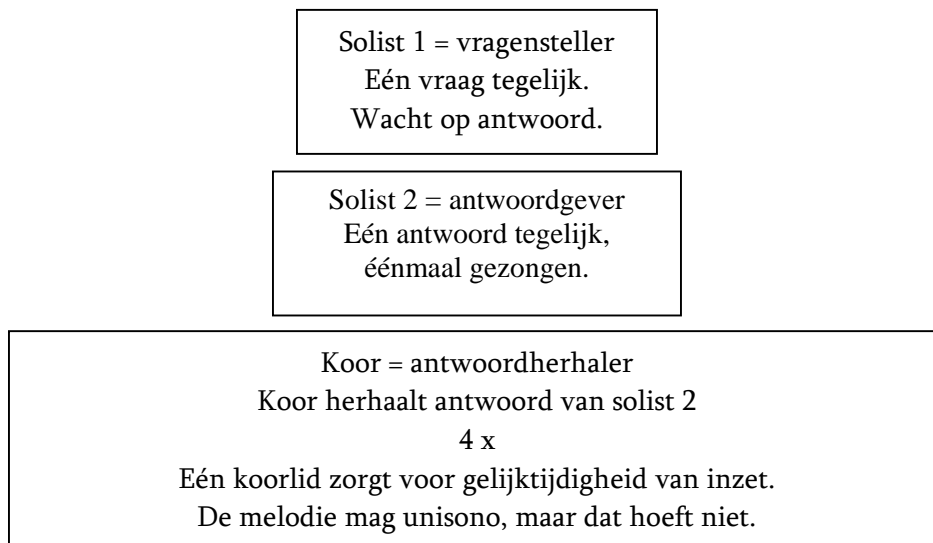
De relevantie voor muziektherapeuten

Voordat muziektherapeuten patiënten uitnodigen tot dit soort activiteit zullen ze, dat is mijn stellige overtuiging, zelf hun stem al heel uitgebreid verkend moeten hebben, om de mee opkomende gevoelens te kunnen plaatsen en later hun patiënten al doende open te kunnen blijven aankijken.

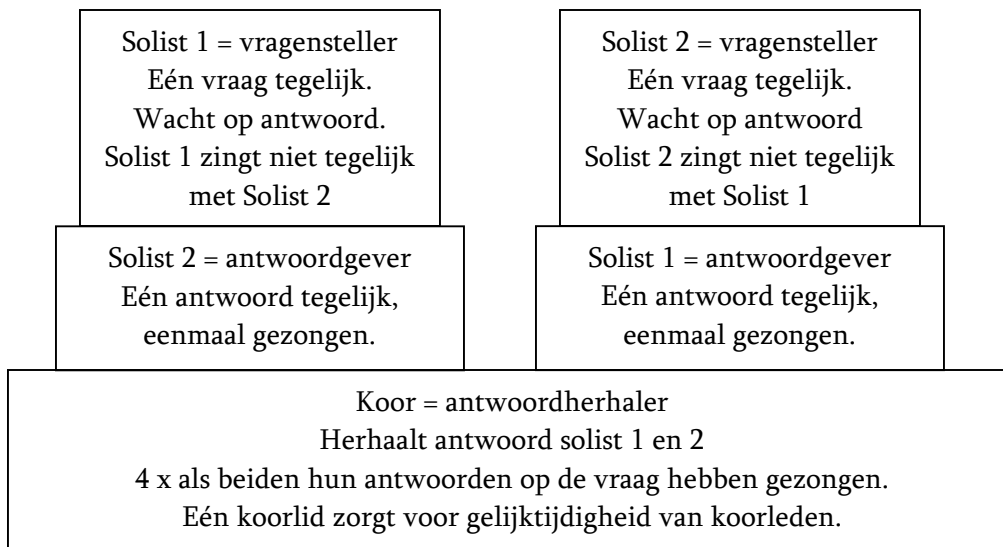
Misschien in combinatie met een groeps-leerpsychotherapie. >

De workshop zelf had ik voorzien van 6 vormen, waarvan er hieronder 3 staan omschreven:

1)

2)

3)

Elk koorlid wordt een keer solist in deze vorm.
Voor een duidelijk onderscheid stapt de solist naar een plek voor de groep
en zingt met het gezicht naar de groep toe.
De solist zingt een vraag, die door het hele koor 6 x wordt herhaald,
zonder dat er iemand voor gelijktijdigheid zorgt.
Bovendien moet de gebruikte melodie elk van de 6 x een andere zijn.
Dat geldt voor elk koorlid; er kunnen dus 36 melodiën gehoord worden.

In het fraai vormgegeven Kongresprogrammaboek vond ik een uitspraak van het organiserend comité die er niet om loog, maar er wel naast zat. Het leek mij een welkome opener voor de workshop. Op pagina 35, als aanzet voor het Abstracts-deel van het boek, stond daar in grote letters:

One of the most powerful meanings of
music is its ability to communicate.
Music is language. It doesn't use words,
but still tells us stories.
It tells us stories about feelings,
about thoughts, about people.
Music therapy takes us a step further.
It enables a dialogue between client
and therapist, wherein music spells
more than words.

It doesn't use words, tot mijn grote verbazing, terwijl ik net een workshop wou gaan geven, waar het woord een prominente plaats zou krijgen.

Gelukkig had het gezelschap, dat de bijdragen aan dit Kongres had moeten screenen op deugdelijkheid kennelijk deze uitspraak niet als grondwettelijk beschouwd, anders was mijn plan er vast niet doorgekomen.

Er waren zo'n 24 belangstellenden; een flink overtekende inschrijfflijst lag er op tafel.

Maar de ruimte was gelukkig groot genoeg.

Ik ben begonnen ieder te vragen die pagina 35 maar eens op te slaan. Er werd gelezen. Er werd gelachen.

Natuurlijk: music does use words!

De deelnemers bleken, niet zo raar bij muziektherapeuten, zeer gemotiveerd, anders dan cliënten in de kliniek.

Niet zo heel veel anders waren de remmingen, die na het zingen benoemd konden: confrontatie met schaamte, schuchterheid, de angst geen woorden te kunnen bedenken, of belachelijk gevonden te worden, het gevoel vooral van de solisten kwetsbaar te zijn, bloot te staan aan kritiek.

De koorzangers bleken zich snel aan elkaars stijl aan te passen, een leider ontstond meestal spontaan.

Wat als sterk werd ervaren was inderdaad de herhaling, die onder de woorden een diepere laag bleek te kunnen aanboren, maar ook rust en tijd gaf om de betekenis goed te laten doordringen.

Enkele collega's neigden naar praatzingen; bij hen bleek de onzekerheid over de eigen stem groter dan bij degenen, die wel direct hun zangstem gebruikten.

Ik kreeg na afloop een aantal positieve reacties; enkele collega's zouden deze aanpak zeker in hun therapie gaan aanwenden. Veel tijd tot nabeschouwen is er overigens niet geweest; ik wilde de nadruk op het spel zelf.

Dat is zeker gelukt, maar misschien is er daardoor wel kritiek ongezegd gebleven.

De vraag, in welke setting de methode wel en niet kan heb ik wel even gesteld, maar niet uitgediept.

Een volgende keer wellicht...

Om 14.00 uur ben ik bij Albert Berman's workshop binnengestapt.

<"I'm a serious case", introduction to provocative music therapy>, was zijn titel.

Voor een goed begrip van wat zijn methode inhoudt heb ik hier zijn korte samenvatting terugvertaald naar het nederlands:

Provokatieve muziektherapie is een op de praktijk gebaseerde mix tussen goed contact en warmte, veel humor en uitdagende, spontane interventies. Deels is de methode gebaseerd op het psychotherapeutisch werk van Frank Farrelly (Farrelly and Brandsma, *Provocative therapy*, Meta Publications, USA, 1974) en de nederlandse psychotharapeut Jeffrey Wijnberg.

Muziektherapie is eenvoudig aan de provokatieve stijl te koppelen.

Voor een provokatieve muziektherapeut is de cliënt al perfect en dat laat hij merken: "Jij bent het beste, dat me vandaag is overkomen! Laten we samen spelen en plezier maken." Hij wekt de indruk de cliënt niet te willen veranderen of te verbeteren. Het effect daarvan is een zeer relaxte sfeer. Sommige cliënten beginnen de therapeut ervan te overtuigen, dat ze een ernstig geval zijn, met problemen en een stoornis. Maar de provokatieve muziektherapeut lijkt die symptomen ook wel te waarderen; ze inspireren hem (misschien wel tot een lied). De meeste cliënten vergeten hun symptomen terstond, protesteren niet en beginnen te spelen en hun gedrag en gevoelens te veranderen (als onbedoeld neven-effekt). Het resultaat is een eigenaardig, creatief avontuur, soms als kabaret, met improvisatie en veel zang. Wat op een 'act' lijkt is in feite een serieuze poging om de weerstand en de paradoxen (je moet spontaan zijn!) in muziektherapie de baas te worden, door konstant de verwachtingen van de cliënt om te buigen. Cliënt: "Moeten we op deze instrumenten spelen?" Therapeut: "Nee, zeker niet, ze zijn namelijk alleen voor mij bedoeld, de professional hier. Aan de andere kant, als je het niet kan laten, dan mag je van mijn part..."

Zangeres Paula Verburg assisteerde hem in het praktische deel van zijn workshop, de hoofdmoot.

Ons werd gevraagd provokatieve reacties te verzinnen, in kleine groepjes – de workshop was stevig gevuld – op grond van uitlatingen door cliënten vanuit Albert's werk.

Dat bleek heel gemakkelijk en heel niet eenvoudig.

De bedachte antwoorden van de therapeuten zetten aan tot discussie over dezelfde vraag als die in mijn workshop evenmin door tijdgebrek voldoende kon worden uitgediept: bij wie kun je deze methode nu maken en bij wie niet?

De methode lijkt mij minder heet te worden gegeten dan die in deze setting werd opgediend.

Strak consequent doorgevoerd zal hij zijn doel voorbijschieten; er zal, zoals Albert in de korte discussie aan het slot toegaf, soms flink wat water bij de wijn gedaan moeten worden, want er wordt wat gevraagd van het relativiseringsvermogen van de cliënt, die wel enig gevoel voor humor moet bezitten, en van een werkrelatie die al tegen een stootje kan, maar Albert gaf ons wel vertrouwen, dat dat stadium eerder bereikt is dan we denken.

Drs. Albert Berman is geregistreerd muziektherapeut en werkt ruim 15 jaar bij de Symfora groep, psychiatrisch centrum Zon & Schild in Amersfoort. Hij is lid van de CONO-kamer Vaktherapeuten in Den Haag. Hij schreef met Jan de Lange het nederlandse professie-profiel voor de creatieve en psychomotorische therapie (2005). Voorheen was hij voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Creatieve Therapie. Hij presenteerde workshops en hield lezingen op verschillende internationale muziektherapie congressen, zoals Aalborg, Hamburg, Leuven en Napels. Hij heeft artikelen over provokatieve therapie in voorbereiding.

Na afloop van deze workshop ben ik op verkenning gegaan naar de diverse stands met boeken, muziekinstrumenten, naar de kollega's met wie ik zou gaan samenspelen in reactie op de ons toegewezen keynotespeakers.

Vooraf de ruimte met het klankbed en de klankzetel trokken veel bekijks. De "instrumenten" waren vaak belegen en bezet. Lag je op het klankbed, dan kwam de bouwer te hulp om de snaren erop in trilling te brengen – nog een aardig vermoeiende bezigheid om vol te houden.

Ik zie er een muzikale variant in van de fysiotherapeut. Die doet het met spierkracht rechtsreeks op het lijf; hier doet de therapeut het via de aangebrachte serie snaren. Op den duur werkt de monotonie van de reuzenciter slaapverwekkend – of rustgevend, ontspannend zo je wilt. Minder voor de snarentokkelaar waarschijnlijk.

Bij de klankzetel is dat iets minder vermoeiend, want de tokkelaar hoeft niet door de kniën; kan er zelfs bij zitten. Een ervaring om bij weg te dromen voor wie op de zetel mag.

Met de kollega's van het keynote-improvisatieplan kwamen we tot een spontane sessie op het grote podium, in een lege zaal. Tijd om aan zaal, podium en elkaar te wennen. Met zulke goedwillende, muzikale kollega's was dat een plezier.

Ook het diner bleek zo'n plezier, elke dag trouwens, evenals ontbijt en middagmaal.

De avond was voor het eerste van een paar bijzondere concerten waarop we getraakteerd zouden worden. Dat Ferenc Hutýra en Louis Ignatius Gall de nederlandse gemeente vertegenwoordigen zou je aan hun namen niet zeggen. Ferenc is dan ook in Hongarije geboren, in Boedapest, waar hij aan het Béla Bartók Conservatorium studeerde. Hier ging hij naar het Haagse Conservatorium en studeerde daar fluit en dwarsfluit bij Frans Vester. Hij was solist in symfonieorkesten in Boedapest en Schwerin, Duitsland. In Nederland speelde hij dwarsfluit in het Telemann Ensemble, het Amsterdams Barok Orkest, Ensemble 80 en het Arcadia Ensemble.

Met Louis Ignatius Gall, komponist/luitspeler/gitarist, vormt hij een zeer succesvol duo. Het repertoire gaat van barok tot en met hedendaags, speciaal de komposities van Gall zelf. Ook met pianist/clavecijnist/organist Leen de Broekert treedt Gall op.

Hij begon zijn studie gitaar bij Daan van Teeseling en Koos Tiggens in Nederland. In Spanje volgde hij de masterclass van Andrés Segovia in Santiago de Compostella. Hij studeerde kompositie bij Kees van Baaren.

Zijn verrichtingenlijst zou te lang worden om hier te herhalen; indrukwekkend is die zeker en wat wij van het duo te horen hebben gekregen boeide mij in ieder geval zeer. De komposities van Gall zijn moeiteloos te rangschikken tussen die van de groten van de laatste eeuw en ze werden met meesterschap, verve en zichtbaar spelplezier gebracht.

Wij zaten hier zomaar in het Amsterdams Concertgebouw!

Het podium was daarna voor de Sunshield Band, o.l.v. Albert Berman, de man van Zon & Schild.

Dit psychiatrisch ziekenhuis in Amersfoort heeft al een lange ervaring met muziektherapie.

Het heeft altijd rockbands met cliënten gekend, steeds onder de hoede van een muziektherapeut of muziekagoog. Jaarlijks zijn er festivals of avonden waarop deze groepen zich presenteren.

Deze band Sunshield stamt uit september 2004.

De bezetting: Hugo en Linda (el.gitaar), Maarten (basgitaar), Yorrick (drums), Kim (zang).

Ze spelen elke week op vrijdagmiddag en zijn tussen de 24 en 35 jaar oud, wonen zelfstandig in Amersfoort en worden beschouwd als ex-patiënten.

Ze leden aan uiteenlopende stoornissen en hebben nog maar weinig contact met het ziekenhuis voor medikatie of gesprekstherapie. De band speelt het liefst voor een jong, geïnteresseerd publiek.

Aanvankelijk deden ze covers, maar geleidelijk werden het eigen nummers, waarvan we deze avond 'Time', 'Why', 'Sounds of the ocean' en 'You're the only one who can make a change' o.m te horen

kregen. Het repertoire werd aangevuld met volwassen en trefzeker klinkende nummers van Keane, the Cure, the Red Hot Chili Peppers, Radiohead, the Cranberries, Ilse de Lange, Anouk en Beth Hart. Wat ik hoorde was rasechte pop/rock, waarin niemand voor de ander onder deed. De zaal was flink gevuld met meeswingers.

De tweede kongresdag, vrijdag 17 augustus

Indrukwekkend was het getuigenis via een video door Madeleen de Bruijn de volgende ochtend in de grote zaal van haar werk met enkele cliënten in Friesland die aan vormen van afasie lijden. Heel goed viel mee te maken, hoezeer deze mensen vorderden door haar efficiënte hulpprogramma. Zij combineert muziektherapie met logopedie op overtuigende wijze.

Madeleen de Bruijn werkt in het Centrum voor Rehabilitatie 'Revalidatie Friesland' in Beetsterzwaag. Zij ontwikkelde muziektherapie in de gezondheidszorg voor kinderen en volwassenen. Ze geeft lezingen in muziektherapieprogramma's, op kongressen en heeft boeken, papers en columns gepubliceerd. Haar meest recente publikatie betreft de nieuwe behandelmethodode Spraak- en Muziektherapie voor Afasie (SMTA).

Na Madeleen had de ervaren duitse muziektherapeute Karin Schumacher het over de <Art to communicate without Dialogue>, waarin ze uitlegde, dat muziektherapie in het bijzonder aangewezen is bij patiënten die de vaardigheid tot een 'echte' dialoog missen. Ze toonde videofragmenten en onderstreepte het belang om kinderen met ernstige ontwikkelingsstoornissen vooralsnog niet in de situatie van een normale dialoog te behandelen.

Karin Schumacher studeerde muziektherapie en muziek- en bewegingseducatie in Wenen en Salzburg. Ze zette de afdeling voor muziektherapie op aan de Universiteit voor de Kunsten in Berlijn, waar ze doceert sinds 1984. Ze doet onderzoek op het gebied van kinderen en muziektherapie.

De lezing van mijn keuze <Hoe gaan muziektherapeuten in de volwassenenpsychiatrie om met tegenoverdracht?> door de Deense Inge Nygaard Pederson, bleek zwaar overtekend: er was geen staanplaats meer over. Ik heb naar alternatieven gezocht, maar daar gold helaas hetzelfde voor. Zo verstreek die drie kwartier tot de tweede serie activiteiten snel.

Gelukkig kon ik daarna wel gewoon naar keuze terecht bij de twee belgische kollega's Carla Molenberghs en Lieselotte Ronse, een hecht team uit Leuven, afkomstig van het door Carla gestichte kleinschalige 'Huis Perrekes' voor demente mensen.

<Lost words sounding in music> voerden zij als titel voor wat uitpakte tot een ontroerende lezing, waarin zij met videobeelden aantoonde, hoe zij geleidelijk respectvol en wezenlijk contact wisten te leggen met bewoners door steeds naar passende muziek verder te zoeken tot ze de muzieksnaar van de bewoner gevonden hadden. Dat gebeurde via muziek van geluidsdragers en via zang door de zeer bevroegen en toegewijde Lieselotte Ronse.

Wat mij bijzonder aansprak was de uitstekende onderlinge werkrelatie tussen de directrice Carla Molenberghs en de veel jongere Lieselotte. Opnieuw een toonbeeld van wat een muziektherapeut al niet bereiken kan als de leiding muziektherapie zo overtuigd waardeert en ondersteunt. Hetgeen in deze samenwerking zeker ook toe te schrijven valt aan de overtuigingskracht van deze muziektherapeute. Hoofd en hart op de goede plek!

Carla Molenberghs stichtte Huis Perrekes in 1986 en heeft er de leiding. Lieselotte Ronse, met een master-graad in muziektherapie van het College voor Wetenschap en Kunsten in Leuven, campus Lemmeninstituut, werkt als muziektherapeute in Huis Perrekes.

'sMiddags was het de beurt aan Meertine Laansma. Zij noemde haar lezing <Een cognitief gefundeerde benadering van receptieve muziektherapie in de behandeling van depressie>. Zij begon met een verrassend fragment van de tv: dat deel uit de uitzending van Pauw & Witteman, waarin de blinde nederlandse grootmeester in pianoimprovisatie Bert van den Brink een pianistisch portret liet horen van de gasten die avond en van de gastheren Jeroen Pauw en Paul Witteman. Dat leidde tot rake klanken, die op de een of andere manier behoorlijk bij de geportretteerden pasten, zo goed als geschilderde koppen kunnen lijken op de mens in het echt, al zie je de hand van de maker er doorheen.

Ik was vooral getroffen door de muziekimpressie over een van de aanwezigen, die in mijn oren precies paste, of goed leek, om in portrettermen te spreken. Dat durf ik te zeggen doordat ik hem al vanaf mijn vroege jeugd heel goed ken en onder meer talloze muziekmomenten met hem heb gedeeld. Dat Bert van den Brink hem zo treffend kon afschilderen bewees mij de sensitiviteit en het inlevingsvermogen van deze pianist; eigenschappen, waar elke muziektherapeut maar beter een beroep op kan doen in de therapie, anders kan er geen muziekkontakt tot stand komen.

Van den Brink beschikte over kennis van de aanwezigen via de gesprekken eraan voorafgaand, waar hij bij had gezeten. Met zijn muzikale vaardigheden wist hij die kennis vervolgens om te zetten in een gelijkend portret.

Dit procédé nu zet Meertine Laansma in bij haar therapie met depressieve cliënten.

Zij gebruikt wat zij van de cliënt weet en hoe zij hem of haar beleeft in het therapiemoment en zoekt daar muziek bij, aanvankelijk vanuit een bredere veronderstelling en dan via eliminatie tot nauwkeurig toegesneden muziekkeuzes.

Bovendien brengt ze beeldmateriaal mee in de therapie.

Aan de hand van deze elementen en geleide fantasie helpt ze de cliënt gevoelens, gedachten en herinneringen vorm te geven en cognitief te rekonstrueren zodat er een gelijkend portret van de cliënt gaat ontstaan. De cliënt speelt hier zelf een sterk sturende rol in.

Meertine M.J. Laansma, geregistreerd senior-muziektherapeute, studeerde muziekeducatie, muziektherapie en piano aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en het Conservatorium van Rotterdam. Zij vervolgde haar studie aan het Banff Institute of Arts in Canada en het Beijing Wushu Instituut in China. Ze is co-auteur van het artikel over muziektherapie in de behandeling van stemmingsstoornissen in het Handboek Muziektherapie (2006) onder redactie van Henk Smeijsters.

Op elk kongres waar ik was ben ik op persoonlijkheden gestuit, die een volkomen eigen pad lijken te volgen, het pad van de eenling, dat buiten alle gebaande paden om lijkt te gaan.

Zo'n pad beging in dit kongres de Noor Rudy Garred.

Zijn lezing met de tweeledige titel:

<The bonny method of guided imagery and music as a case in point>

waarvan het eerste lid als een vrolijk lied klinkt en het tweede als een raadsel ("Die goeie ouwe methode van geleide fantasie en muziek als een speciaal geval") trok me aan zonder dat ik een duidelijk idee had, waar hij heen wilde, misschien al door zijn openingswoorden: "In my book...etc." Het zijn er niet veel, die zo met de deur in huis vallen. Intrigerend.

In ieder geval wil hij naar eigen zeggen met zijn boek "A dialogical perspective" bijdragen aan een muziektherapeutische theorie, die uitgaat van het proefondervindelijke en transformatieve dat muziekbeluistering biedt. Daarin ziet Rudy Garred potenties voor therapie.

Ongewoon was de proefpersoon, die hij presenteerde: hem zelf. Met name een specifieke sectie uit een symfonie van Brahms intrigeerde hem sinds hij die eens had beluisterd in een programma voor geleide fantasie, dat hij tegen was gekomen in muziektherapie. Een rust, die een hele maat duurt, kreeg daar voor hem een speciale betekenis en sindsdien wil hij ontdekken, wat hem zo in die rust trof. Waarom hij de impact van dit voorval nog steeds niet kon plaatsen, tot dan toe zelfs, wilde hij ons voorleggen.

En tegelijk ermee aantonen, dat muziek bruikbaar is in therapie.

Rudy Garred is docent aan de afdeling muziektherapie van de Universiteit te Bergen, Noorwegen.

Nu was het hoog tijd voor de voorbereiding op de lezing van de dag erna, uit het gemeenschappelijke keynotedeelte in de grote zaal.

Kathinka Poissmans (harp), Hans van der Born (gitaar), en ik (fretloze dwarsbas) zouden het muzikale commentaar moeten geven op de lezing van de twee Italiaanse collega's Simona Katz en Adriano Primadei met de bijzonder intrigerende titel <Tarantisme vanuit het muziektherapeutisch perspectief>. Wij bedachten, dat de lezing wel een zuidelijk karakter zou hebben, dat een samba-achtig ritme wel enige basis zou kunnen geven en de toonsoort oostersachtig, vanuit een mineur 7 akkoord gedacht zou kunnen zijn.

Hoe anders de werkelijkheid zou uitpakken, daarover straks meer.

Weer een absoluut fabelachtig avondconcert kwam van pianist Niels Hamel en celliste Monica von Bülow.

Ze hadden hun programma samengesteld uit muziek van Braziliaanse componisten uit de 20-e eeuw, van wie één nog leeft: Ernst Mahle. Gonzaga, Villa-Lobos, Cosme, Oswal, Guerra-Peixe en Guarneri kwamen langs, en hoe! Van de lijst kende ik alleen Villa-Lobos en Guerra-Peixe; veel onbekends dus. De verhalen over de componisten vielen daarom erg goed. Ze deden bovendien allerm minst afbreuk aan de kwaliteit van de uitvoeringen, integendeel: ze verhoogden de concentratie alleen maar bij het publiek en dat bracht de twee tot grote hoogten. Humor, hartstocht, tederheid, oerswing, genieten was dit.

Monica von Bülow is in Brazilië geboren uit Italiaanse en Duitse ouders. Niels Hamel komt uit Duitsland, is ook muziektherapeut en woonde meer dan twintig jaar in Brazilië. Het duo, opgericht in 1996, vormt op zich al een smeltkroes aan invloeden., die beiden graag in hun muziek tot uiting willen brengen. Hun voorgeschiedenis loopt via jazz, musical, symfonieorkest, middeleeuws, Braziliaanse pop en folk. Ze investeren veel tijd in speurwerk naar nieuwe stukken.

Op <http://www.musictherapy2007.com/> is onder Program de volledige informatie over dit charmante duo te zien.

De derde kongresdag, zaterdag 18 augustus

Deze laatste echte kongresdag begon met de in mijn waarneming merkwaardigste, meest meeslepende lezing van het kongres. Dat zal zeker te maken hebben met wat ik daarna moest doen, die muzikale reactie erop geven, maar allereerst met het onderwerp en de vormgeving van Simona Katz en Adriano Primadei zelf, de keynote-speakers.

Zij gaven de zaal een diepgaande en ingrijpende inkijk in wat voor trucs de mens kan verzinnen om aan de buitenwereld te laten merken, hoezeer die ongelukkig is geworden, naar erkenning en aanraking verlangt, naar liefde, van aardse tot hemelse toe, en naar saamhorigheid.

<Tarantisme in muziektherapeutisch perspectief: dialoog tussen traditionele muziek en psychisch lijden> was de volledige titel.

De samenvatting vertelt het zo:

“Van de middeleeuwen tot midden in de jaren zeventig van de vorige eeuw raakten vrouwen uit het zuidelijke boerengebied in Italië zo nu en dan als het ware bezeten. Het algemene geloof was, dat die bezetenheid veroorzaakt werd door de beet van een spin, de Taranta.

De ‘verpleging’ en het herstel werden toevertrouwd aan ervaren muzikanten.

In de jaren zestig legde de antropoloog en etnoloog Ernesto de Martino de basis voor antropologische, muzikale, sociaal-economische en psychologische analyse van dit verschijnsel. Sinds hij dit heeft gedaan en dan vooral sinds zijn latere werk is de belangstelling voor Tarantisme gegroeid.

Het onderzoek analyseert dit muziektherapeutische proces in het perspectief van de psychodynamische muziektherapie.”

Wat wij te horen en te zien kregen fascineerde me van begin tot eind.

Vanuit mijn werkomgeving weet ik natuurlijk, dat patiënten over de vloer kunnen rollen, maar het klinische kader maakt zo'n schouwspel wellicht minder opwindend dan te zien, hoe een vrouw in haar eigen woonomgeving, omringd door dorpelingen, die soms hun wanhoop nauwelijks kunnen bedwingen - want het is hun zus - of die de onmogelijke dochter misschien voor de zoveelste keer willen tuchtigen - want hij is de vader - die daarvan worden afgehouden door weer andere dorpelingen - wellicht verder van de zieke afstaand en dus nuchterder - hoe zo'n vrouw voor ieder zichtbaar haast wellustig over de grond kronkelt, kreten slakend, met de ogen rollend, terwijl de tegen kost en inwoning ingehuurde muzikanten steeds opzweperder en virtuozer doorspelen alsof er een woeste,ultieme oerdans moet worden uitgevoerd, zoals wij tegenwoordig alleen nog kunnen zien bij het Nederlands Danstheater.

Wat konden die muzikanten spelen op hun boerenfluitjes, hun tamboerijnen, trommels, akkordeons, het instrumentarium van de Ier of de Bretonner.

Met een onontkoombare, stuwende puls zoals die te horen is in harde bebop-jazz.

En ook gek genoeg: wat kon die zieke vrouw tekeergaan = dansen.

De filmfragmenten stamden uit de jaren zestig en ademden sterk de sfeer van de eerste Fellini-films.

Het was vreemd om te zien, dat in de film niemand anders meebewoog dan de zieke en de muzikanten zelf.

Maar het ging dan ook niet om een feest, er was juist iets tragisch aan de hand.

Simona Katz en Adriano Primadei deden het wezen hiervan zeer treffend uit de doeken.

Ze hadden aan de reeks filmfragmenten een scène uit Ingmar Bergman's 'Scènes uit een huwelijk' toegevoegd, waarin de vrouw, bezeten van de gedachte, dat God zich aan haar zal openbaren, tenslotte de kastdeur ziet opengaan en uit de donkerte een spin tevoorschijn ziet kruipen.

Haar echtgenoot echter, in dezelfde kamer aanwezig, zoekt tegelijkertijd wanhopig contact met haar, maar ziet niet wat zij ziet en zij ziet hem niet meer.....

Deze huiveringwekkende scène toonde aan, hoe grondig de twee Italianen zich in hun onderwerp hadden verdiept.

Ze legden hiermee een schakel tussen de menselijke, vleselijke, dierlijke natuur en het verlangen naar ook geestelijke, eeuwige, bovenaardse geborgenheid in een immer liefhebbende God - maar wat je ziet is een spin...?

In de fase van hun analyse maakten Katz en Primadei glashelder verbinding tussen realiteit van de ziekte en de hersenspinsels er omheen.

De taranta bijvoorbeeld, waaraan de beet werd toegeschreven, is in werkelijkheid niet in staat tot een beet van enige betekenis en zou zeker geen mens kunnen vergiften.

De manier om met de ziekte om te gaan, zowel die van de zieke zelf als van de behandelaars, bleek te wortelen in overgewaaide afrikaanse gewoontes.

Voor ons ging het uiteraard het meest om de rol van de muziektherapeuten.

Zij werden destijds zeker nog niet zo genoemd. Het waren gewaardeerde muzikanten van op z'n minst regionale reputatie en met flink wat levenservaring: mannen van boven de vijftig. Ze werden speciaal uitgenodigd, bleven net zo lang in het dorp als nodig voor de rituelen, soms meer dan een week, werden in hun levensonderhoud voorzien door de gemeente en hielden zich aan vaste tijden, bijvoorbeeld 2 uur per dag.

Het spel begon net zo lang opnieuw tot de zieke het werkelijke ritme van de muziek weer, rechttop dansend, op een 'normale' manier, aankon. Voor het zover was werd er in deze behandelingsmethode eerst een veilige omgeving gekreëerd, het ritueel van de muziek met een afgeperkte dansvloer, al kon dat ook vlak voor de kerkdeuren buiten zijn, waarop de vrouw zich in haar archaische behoefte aan regressie volledig mocht laten gaan, in bewegingen, die sterk aan orgasmes deden denken.

Achteraf lijkt het mij, dat het genezingsmoment daar was, als de patiënte de gemeente openlijk had laten zien het ritme van de muzikanten, de vertegenwoordigers van het gezonde, gewone leven, weer te kunnen erkennen.

Terwijl ik het hele tafereel voor me zag, op film en door de zeer beeldende verteltrant van de beide Italianen, die prima verstaanbaar engels lieten horen, begon ik steeds sterker te twijfelen aan de bruikbaarheid van onze keurig gemaakte afspraken, de dag tevoren, over hoe wij als muzikanten zouden kunnen reageren op deze lezing.

Maar ik zag geen gelegenheid meer voor nieuw overleg en wou geen moment missen van dit verbijsterende relaas. Ondertussen vormden zich woorden in mn hoofd, terwijl ik mn hart voelde bonzen, want het waren geen rustige teksten, die de woorden vormden.”You dirty animal, you bit me, dirty beast, you, you hurt me, you made me crazy.” En verderop: “Oh, how I wanna bite you..” en vandaar was het niet moeilijk om uit te komen op “I wanna love you like a beast, love me like a beast..” “I wanna love you forever, God, how I want you, how I love you and never wanna leave you.” Waarin ik zowel het ziekmakende gemis aan als het te hevig ziekmakend geworden verlangen naar lijfelijke liefde en in het verlengde daarvan geborgenheid, blijvende liefde, de oneindige liefde van een Almachtige, in ieder geval het verlangen daarnaar, voelde doorklinken.

Ik besloot het risico te lopen, te rekenen op het improvisatorisch vermogen van mijn medemuzikanten en die zojuist verzonnen ongeschreven regels in een stemimprovisatie te vatten, bovenop mn basspel, en desnoods maar dwars door de afspraak heen te breken. Ik wou virtueel net zo op de grond kronkelen als die zieken daar, hun misère uitzingen en wel heel luid, net zo wild als die rituele dans.

Geheel onverwacht schaarde Adriano Primadei zich als pianist bij ons gelegenheidstrio en dat haalde mn laatste onzekerheid weg, want hij kende onze afspraak al helemaal niet. Dat kwam mooi uit.

Wat kon die man trouwens spelen, zeg! Gek genoeg hebben we hierna nauwelijks nog een woord gewisseld. Misschien was het hoge woord er al genoeg uit?

Het is me gelukt om mn zin(nen) te laten horen, exakt zoals ik in mijn workshop kollega’s had aangeraden te doen en al spelend voelde ik mn bonzend hart net zo tot rust komen als de zieken uit de film.....Net als de omstanders uit de film hadden onze “omstanders”, die volle zaal voor ons, met volle aandacht, geboeid, meende ik te merken, ons hartstochtelijke spel beluisterd.

De improvisatie, dit avontuur, was ten eind.

Ik was nooit erg bevreesd voor een spinnebeet, maar wel voor gewaardeerde kollega’s naast me en daarvan een zaal vol tegenover me.

Niemand heeft me na afloop gebeten.

V.l.n.r.: Kathinka Poissmans, Hans van der Born, Jelle van Buuren en Adriano Primadei

Simona Nirensztein Katz is muziektherapeute (AIM-docente en supervisor) en pianiste, afgestudeerd aan het Cherubini conservatorium in Florence. Ze heeft ook het diploma Kunstenaar van de Rubin academie en een graad

behaald aan het David Yellin College in Jeruzalem. Zij is mede-oprichtster van de Beroepsvereniging van Psychodynamische Muziektherapie "Shir" en ontwikkelt momenteel een trainig cursus in Florence. Ze werkt met kinderen en volwassenen met emotionele of psychiatrische stoornissen en vrouwen, die kanker hebben, in een privé-kliniek en in de publieke gezondheidszorg.

Adriano Primadei is muziektherapeut (AIM-docente en supervisor) en muzikant. Hij studeerde elektronische muziek en compositie. Zijn diploma muziektherapie heeft hij in Florence behaald. Hij is mede-oprichter van de Beroepsvereniging van Psychodynamische Muziektherapie "Shir" en promoot en ontwikkelt een nieuwe trainig cursus muziektherapie in Florence. Zijn muziektherapie-werk in de kliniek met kinderen en volwassenen is psychodynamisch georiënteerd.

De tweede gastspreker was op een volkomen andere manier minstens zo intrigerend.

Paul Robertson stapte het toneel op met zijn getuigenis van wat voor uitzonderlijke oplossingen mensen kunnen vinden voor de tegenslag van de onaangekondigde handicap.

"Muziek is te duidelijk om in Woorden uit te drukken" was een beroemd geworden uitspraak van Mendelsohn. Middels hedendaags hersenonderzoek en ander onderzoek wordt momenteel de intieme relatie tussen Taal en Muziek verder versterkt.

Dit was zijn korte samenvatting. Wie verwacht er nou interesse in hersenonderzoek bij een zo uitstekend en bevlogen violist, leider van het vermaarde Medici String Quartet met zijn zeldzame Montagnana-viool uit de 18-e eeuw? Misschien de link met de dokter in de naam van het kwartet...

In ieder geval presenteerde hij de unieke geschiedenis van de doofgeworden violiste, met wie hij samen gespeeld heeft, die met haar verhevigende handicap door kon blijven spelen tot op het nivo van het Londens Symfonieorkest. Haar gehoor was laat in haar puberteit onverwacht geleidelijk achteruit gegaan. Ze bleek op weg naar volledige doofheid. Doordat ze al zo jong met viool was begonnen bleek ze de verslechtering van haar gehoor te kunnen compenseren met een verbetering van haar zicht en haar vingergevoeligheid. Ze ging de juiste plekken voor de noten op de snaren beter zien en vooral voelen en bleek zo haar hoge nivo te kunnen handhaven. Ze werd in het symfonieorkest zelfs om haar handicap tussen heel wat kandidaten speciaal geselecteerd toen ze daar solliciteerde vanwege haar bijzondere aandacht voor de dirigent, die zij als geen ander scherp in de gaten hield, waarmee ze een baken werd voor de haar omringende strijkers!

De persoonlijke, levendige verteltrant en de sprekende opname's, die Paul Robertson ons kon laten zien – en dat zat hem niet alleen in het echte engels van de man, die zich op dit kongres in zijn moedertaal natuurlijk wel thuis voelde, maar vooral in zijn deskundige zelfverzekerdheid – plus het kado, dat hij ons na zijn lezing gaf in zijn vertolking van een stuk voor viool solo van J.S. Bach, werden met een welhaast staande ovatie beloond.

De volgende lezing, waar ik nog in kon, kwam van Kenneth Aigen uit de USA.

<Integratie in muziektherapie van op muziek en psychologie gebaseerde theorie >

De samenvatting, nauwelijks zo te noemen, want hij is te lang om hier volledig te vertalen, staat op bldz. 36 en 37 van het programmaboek. Wel kan de eerste alinea een goed beeld geven:

"De schema theorie, die beschouwingen geeft van cognities, ervaringen en communicatiestijlen, is gebaseerd op het idee, dat het systeem waarbinnen mensen denken en handelen in wezen metaforisch is.

In deze opvatting is de metafoor niet puur iets tastbaars, maar een essentieel deel van alle menselijke denkprocessen."

Dit op zich nogal abstracte verhaal maakte deze bevlogen en pientere kollega concreet met een video en een muziekkompositie.

In zijn team werkte hij met een jonge autist, die, hoewel al de kleutertijd voorbij, niet was gaan lopen.

Kontakt via het verbale was niet mogelijk; praten leek de jongen niet te gaan leren.

Het team besloot om deze reden tot muziektherapie.

Er werd speciaal voor de jongen een kompositie geschreven en uitgevoerd door professionele muzikanten. Die werd voor hem afgespeeld op CD. Voorafgaand aan de videobeelden van de eerste keer waarop de muziek werd afgespeeld legde Kenneth via zegswijzen, uitdrukkingen, spreektaal, uit, hoe sterk onze taal op vroegkinderlijke, concrete ervaringen is gebouwd. In die periode moesten we om “verder te komen (in het leven)” letterlijk eerste stappen zetten. Nu nog zet zelfs het parlement nog de “eerste stap” op weg naar het nieuwste voornemen. Onze taal blijkt bol te staan van deze concreetheiden, die pas later metaforen zijn geworden, al kun je je zelfs afvragen of de werkelijkheid niet nog steeds zo concreet is.

Aigen vond deze brug naar de jongste jeugdigen voor de muziektherapie wezenlijk, want daarin ligt het antwoord op de vraag of muziektherapie taal zelfs wel nodig heeft. “Wat beleefd wordt moet verwoord worden” is basis voor psychotherapie, maar dat kan via muziektherapie worden omzeild als met een snelkoppeling. “Wat beleefd wordt zal zich concreet uiten in een beweging” gaat in deze opvatting nog aan verwoording vooraf. Wat kan een muziektherapeut zich voor solidere basis aan het beroep wensen? Muziek wordt door beweging veroorzaakt en refereert dus aan die beweging, die in de ontwikkeling van de mens later in het leven tot het gebruik van het woord leidt, normaal gesproken.

Zo niet bij deze kleine autist. Maar de kamera registreerde wel een nieuwe fase in zijn leven: voor het eerst maakte hij onder het luisteren naar die speciale kompositie, die hem als zijn muziek werd aangeboden, duidelijk aanstalten af te willen van de schoot van zijn begeleidster, om te gaan staan. Dit verschijnsel nu zette Kenneth Aigen aan tot een minutieuze analyse van de gebruikte kompositie. Hij zocht in de melodie en het stevige ritme, dat een fors looptempo suggereerde, elementen, die de jongen zouden hebben kunnen stimuleren. Een stijgende lijn in de melodie zou dan een metafoor kunnen zijn van een opgaande beweging, omhoog, naar de hemel. “The lark ascending” van Vaughan Williams is maar een voorbeeld van zo’n associatie. Die zou de jongen wel hebben kunnen stimuleren.

Maar hoe kwam het dan, vroeg Aigen zich af, dat er in het stuk vrijwel evenveel neergaande melodiën geteld werden? Verder zoekende in de wereld van de metaforen stootte hij ineens op het beeld van de ontkiemende plant: daar zijn altijd twee bewegingen tegelijkertijd.

Eén spruit, die naar boven wil, één andere, die zich de aarde in dringt. En hij bedacht: kijk eens naar een mens, die vanuit de zithouding gaat staan. Daar zie je die bewegingen terug: het lijf wil naar boven, de benen zoeken tegelijk vaste grond.

Geen plant kan groeien zonder te wortelen, geen mens kan lopen zonder eerst stevig te staan.

De jonge autist had zich door beide bewegingen in de muziek laten aanzetten.

Wat een vondst in al zijn eenvoud!

Ik hoorde hem, zag de bewegingen van zijn handen, die het ontkiemen imiteerden en besefte plotseling hoezeer ik lopen als iets vanzelfsprekends was gaan ervaren. Net als ieder lopend mens, gelukkig maar, je kunt niet bij alles stilstaan. Gelukkig wel op een kongres als dit.

Genialiteit zit wel vaker in het allereenvoudigste. Ik heb hem na afloop bedankt met een ferme handdruk. Als ik tegenwoordig mn oude vader moeizaam zijn stoel uit zie komen denk ik nog wel eens aan hem terug. Die is al jaren geleden opgehouden naar muziek te luisteren, toch zijn grote passie.....

’s Middags om 14.45 uur was het tijd voor Marijke Rutten-Saris en Wijntje van der Ende met hun presentatie <Speuren naar de betekenis van ‘Emerging Body Language’ (EBL) [‘Inherente Lichaamstaal’ (ILT). Een vertalingsvoorstel. JvB] in klinische improvisaties met gemengd gebruik van muziek en beeldende kunst> .

Zij hebben de tegenslag niet verdiend, die hun is overkomen. Ze hadden hun presentatie beiden op de computer kant en klaar, op dvd overgezet en zo in de plaatselijke computer geduwd. Daar bleek software niet goed samen te werken. Het gevolg laat zich raden: ontdek dan maar eens, waar het precies aan ligt. Een paar mensen verlieten het lokaal, toen het hun kennelijk te lang duurde. Ten onrechte, want wat er tenslotte door beiden werd getoond bleek nog steeds de moeite waard.

De kern van hun betoog staat in het programma zo verwoord:

<In haar dubbelfunctie van muziek- en beeldend therapeute onderzoekt Wijntje van der Ende het gemengde gebruik van muziek en beeldend, in samenwerking met beeldend therapeute en onderzoekster dr. Marijke Rutten-Saris. De

methode 'Emerging Body Language' die zij ontwikkelde kan worden beschouwd als de ontbrekende schakel tussen de twee media>

Zij past haar nog prille methode toe in de behandeling van kinderen met de dubbeldiagnose verstandelijke handicap en psychiatrische problemen. Beweging en de beschouwing daarvan in de beide situaties zijn essentiële elementen voor een relatie tussen de twee media.

Ik zag in de bewegingen in de tijd, die met muziek ontstaan, vastgelegd op video, en in die, welke tijdens het tekenen ontstonden, zich vastleggend op papier, al vrij makkelijk de verbanden met alle uitleg van Wijntje en Marijke erbij.

Op papier werd dezelfde bewegingsstijl van de cliënt die uit de muziek al was gebleken, en vice versa, herkenbaar en duidelijk zag ik, hoe Wijntje geregeld die bewegingen kopiëerde en hoe daardoor het contact verstevigde tussen haar en de cliënt.

De belangrijke volgende stap is steeds de analyse van de video door de therapeut met de vastgelegde beelden en muziek, waaruit besloten kan worden tot een volgende passende interventie.

Deze aanpak lijkt de mogelijkheden voor de ontwikkeling van het Zelf in de kliniek te vergroten.

Een pleidooi voor verder onderzoek hoorde bij hun presentatie.

Het mogelijke ongeduld van de twee zaalverlaters was dan begrijpelijk, voor de blijvers werd het geduld beloond. Wijntje en Marijke slaagden er prima in om ondanks de pech de essentie van hun aanpak over het voetlicht te brengen. Ik ben benieuwd naar hun verdere ontdekkingen.

Vermaak van grote klasse kwam die avond uit België met het verbazend gekke, mooie optreden van muziektheater Radio Ping Pong. Clowns maken vast al muziek zolang de wereld bestaat en deze horen tot de clowneske stroming met de ernstige ondertoon, die ook in Hauser Orkater te vinden valt.

Ping Pong gaat alleen nog een stuk verder.

De groep noemde zijn optreden <Een theatrale doe-het-zelf improvisatie performance>

Zij deden het zelf, maar het publiek mocht ook, om de beurt en altijd to the point. Het leek wel, of de artistieke aanpak van de vaste vier groepsleden zomaar overvloedige in elke uitgenodigde toeschouwer, die soms met list en bedrog maar altijd respectvol naar voren werd getroggeld. Er kwam steeds iets verrassends passends uit. De pop-rock-bezetting bleek veel meer dan alleen pop-rock in huis te hebben. Het leek soms op hedendaags gekomponeerd werk, steeds zeer verrassend.

Zie ook http://www.theagenda.nl/e28031_radio-ping-pong.html

Radio Ping Pong is een projekt van het Vlaams Theater Transparant:

<http://www.transparant.be>

Behalve via deze rijke hoeveelheid lezingen en workshops heb ik, zoals altijd op kongressen en symposia, minstens zoveel gehad aan de ontmoetingen met al die kollega's uit al die hoeken van de wereld.

Prikkelende, amusante, ontroerende gesprekken onder de maaltijden, in de pauzes, aan de bar, met wat zelfdiscipline gelukkig tot niet al te laat op de avond, al was het verlangen er soms wel.

Die merkwaardige mix van onvermoeibaarheid en vermoeienis, aan dit soort bijeenkomsten eigen.

Even die aarzeling op de drempel: waarom zouden we uit elkaar gaan? Laten we toch altijd bij elkaar blijven, het is toch goed zo? Och, ik had hem de hand nog willen drukken, en nu stapt ie al in zijn auto...

Gelukkig, zij is er nog, ik kan nog gauw afscheid van haar nemen met een zoen!

We zien elkaar terug?

We zien elkaar terug!

Jelle van Buuren

februari 2008